

Türk ve Macar tarihinin usta emekçisi ve Macaristan'ın önceki Ankara Büyükelçisi Sayın Dr. János Hóvári'nin hatırasına saygıyla ithaf olunur.

Türk- Macar Dostluk Derneği Katkılarıyla

Rahmetli Dr. Janos Hovari'yi Macaristan'ın Ankara büyükelçisi iken tanıdım. Sefareti sırasında aramızda iyi bir arkadaşlık doğdu. Her zaman nazik ve kibardı. Türkçeyi uzatarak ve “e” harflerini “i” olarak konuşurdu. En çok sevdiği Türkçe sözlük “Efendim” idi ve bu sözcüğü “Afffeenndiiimm” ve de “İffediiiim” şeklinde uzatarak kullanırdı. İyi bir ilim adamı olmasına rağmen güçlü bir hatip değildi. Bana Macar Dışişleri Bakanının önerisiyle Cumhurbaşkanlığı tarafından layık görülen Macar-Türk Kültürel ve Tarihi Hatıralarının muhafaza edilmesi uğrunda gerçekleştirdiğim çok taraflı faaliyetlerin takdiri olarak Macar Liyakat Nişanı ve Şövalye Haçı takdim töreninde yaptığı kısa konuşma çok ilginçti:

“Eski tablolar, eski halılar, eski sandalyeler arasında Rakoczi bize bakıyor. Kossuth'un bir resmi önünde ve arkamızda Gül baba hakkında yapılmış güzel bir resim görüyorsunuz. Hoş geldiniz, hoş geldiniz Effendiiiimm. Bu gün çok iyi bir dostumuzu şimdi size takdim etmek lüzumsuz. Onu siz tanıyorsunuz. Biz ona önemli bir nişan takdim etmek istiyoruz. Bütün Macar Sefareti adamları adına ona teşekkür ederiz.”

Bir gün Macaristan Büyükelçiliği'nde verilen bir akşam yemeğinde yanına oturtulduğum Avusturya Büyükelçisi Dr. Marius Calligaris'a kendimi Türk Macar Dostluk Derneği Başkan Yardımcısı olarak takdim ettikten sonra sözü Ankara'da birçok Avusturya sempatzanı olan Avusturya Üniversitelerinde okumuş Türk'ün bulunmasına rağmen, bir Türk - Avusturya Dostluk Derneği'nin olmadığına getirmiş, böyle bir derneğin Türk ve Avusturya halkları arasında kültürel ve dostane ilişkileri geliştireceğini vurgulamıştım. Aldığım cevap çok üzücü idi:

“Bizim böyle bir derneğe ihtiyacımız yok.”

Bu olayı sayın Hovari'ye bir vesile ile anlattığımda *“Üzülmeyiniz Tussuun Biyy İffindim yeni gelecek olan Avusturya Büyükelçisi bir Macar. Onunla tanışır ve çok güzel çalışmalar yaparız”* demişti. Avusturya'nın yeni büyükelçisi Klaus Werfel gerçekten de Macar asıllı bir Avusturyalı idi. Avusturya'nın genellikle Macar asıllı vatandaşlarının yaşadığı Burgenland bölgesinden geliyordu. Maalesef O da biz Türklerle hiç ilgilenmedi. Bir resepsiyonda kendimi ona da Türk Macar Dostluk Derneği Başkanı olarak tanıtmama rağmen hiç ilgilenmedi. Üzüntümü yine rahmetli Hovari'ye arz edince nazik ve kibar yüzü buruldu. Ellerini iki yanına açarak ileri doğru üzüntü ile lanet olsun dercesine salladı *“Tussuunn Biyy İffendim O bir Macar değilmiş babası Macarmış”* dedi.”

Allah rahmet eylesin.

İsmail Tosun SARAL

Türk Macar Dostluk Derneği Başkanı

Kıymetli Dost Hóvári...

Meslektaş olma ile mutlu olduğum, iyi yetişmiş bir diplomatın tüm olumlu sıfatlarına sahip sevgili János'la, görev yerleri sıkça değişen, her ülke değişikliğinde arkadaşlarından ayrılmanın bedbahtlığını yaşayan diplomatlara kıyasla, biraz da tesadüflerin sayesinde görece hayli uzun bir dostluğumuz oldu. Budapeşte'den önce onunla Kuveyt'te karşılaşmıştık. İyi Türkçe bilen, bir de Tarihçi ve Türkolog sıfatı bulunan János'la uzak bir diyarda dost olmak, insanın çocukluk arkadaşına yıllar sonra rastlayınca kanının ısınması gibi bir şeydi.

Kordiplomatikte Türkiye'de bulunmuş büyükelçilerin yeri başkadır. İlişkiler hemen sıcak bir dostluğa dönüşebilir. Türk insanını tanımış, memleketimizi sevmiş olmaları keyifli söyleşilerin ilk adımıdır. Bir Batı Avrupa büyükelçisini anımsıyorum; Türkiye'den o denli etkilenmişti ki, Ankara'da doğan oğluna Türkçe isim vermişti.

Macaristan'ı ve Macarları sevgiyle anımsıyorum. Macarların hepsini birden tanımlayacak ortak bir sıfat var mıydı? Aralarında dört yıl aralıksız yaşayınca bu sıfatı bulmak boyun borcuydu. İlk bakışta, “Alicenap, kompleksiz ve rahat” olduklarını ayırt etmek mümkündü. Kültürel aydınlanma sınavından geçmiş her halk gibi, insanlar sokakta yüksek sesle konuşmuyor, uzaktaki birine bağırarak seslenmiyor, çarşıda pazarda aksi ve kırgın davranmıyor, abartılı tepkilerden uzak duruyordu. Hatta ilk aylarda kordiplomatik içinde, insanların sade ve kendi halinde yürüyüşlerinden, “Bir şeye mi üzülüyorlar” gibi bir izlenim çıkaranlar da vardı. Başka sıfatlar bulunabilir miydi? “Hüzünlü”, “sessiz”, “saygılı”, “terbiyeli”, “eğitilmiş” sözcükleri yeterli olabilir miydi? Bilimde ve sanatta ünlü kişileri de yetiştiren bu halk için uygun özellik ne olabilirdi?

Sonunda galiba bizim dilimizdeki güzel ve ince anlamıyla, “efendi” sözcüğü, bu tanımlamaları birleştiren ortak sıfat gibi göründü. Zira bu anlamıyla efendilik kavramının içine, hem çocuklarına bir yabancı dil öğretmeyi, enstrüman çalmayı, güzel konuşmayı, toplum içinde görgülü davranmayı özendiren aile terbiyesi, hem de yetişkinlikte gerekli centilmenlik, bilgelik ve erdem dahil olabilirdi.

János iyi bir dost, saygın bir Macar'dı. Eski dostun yeri bir başka oluyor. Güzel bir tesadüf, Kuveyt'te tanıştığımız János birkaç yıl sonra Büyükelçi olarak Ankara'ya atandı. Aslında gönlünde en çok yatan tayinin Ankara olduğunu hep biliyorduk. Doğrusu, Türkologlara da Ankara yakışır. Macarların önceki Ankara büyükelçilerinin çoğu da Türkçeye hâkim değerli kişilerdi. Doğal olarak János da Ankara'da kendini sevdiren saydırdı, ikili konularda yararlı ve iz bırakan işler yaptı.

Yine beklenmedik tesadüf, kendisi Ankara'dayken tayinim Budapeşte'ye çıktı. Tayin öncesi bilgilendirme döneminde onun ve kıymetli eşinin bize katkılarını unutmak mümkün değil. Budapeşte'de de ilişkiler devam etti. Bir büyükelçi için kendi başkentinde, akredite olduğu

ülkenin büyükelçisinin kolay anlaştığı, kafa dengi biri olması kuşkusuz önemli yararlar sağlayan bir husustur. János’la dostluğumuz da öyle idi.

János bir söyleşiye akıcı Türkçesiyle girmeye karar verdiğinde mutlaka söze “Efendim” diye başladı. İtiraz edeceği bir husus olduğunda ise müdahalesini kibarca “Efendim”i iki kez söyleyerek yapmayı tercih ederdi. Türkiye’de “Efendim” ile başlayan bir konuşmanın yaratacağı olumlu etkiyi düşünün.

Ankara’da arzu ettiği kadar uzun kalamamış olsa da, ülkesine döndüğünde güzel izler ve anılar bırakmış olmanın kıvancını da taşıyordu. Dönüşü bürokraside yeniden yapılanma dönemine rastladı; Dışişleri Bakanlığı ile Dış Ticaret Bakanlığı aynı çatı altında tek kurum haline dönüşüyordu. Böyle bir ortamda János, bizim de hafta sonları sıkça ziyaret ettiğimiz, Tuna kıyısındaki güzide Szentendre kasabasında, sanatçıların ve sanatseverlerin arasında, “Sanat Kolonisi” adıyla bilinen harika bir kurumun direktörü olmayı seçti. Sanat Köyü de diyebileceğimiz Koloni, ressamların uzun süre kalarak eserler ürettikleri, sergi salonu da bulunan, ağaçlar arasında bir dizi evden oluşan geniş, huzurlu bir yerdi.

János oraya Türkiye’den de ressamlar getirdi. Koloni’de onu ziyaret ederek resimle ilgili sohbetler ettik, sanatçılarla tanıştık, bir de onun desteğiyle, açılışında konuşma da yaptığı bir sergi açtık. Emekli olduktan sonra Koloni’ye gelerek misafir olmamızı da önerdi. Türkiye’ye döndüğümüzde Urla’da bizi ziyaret etmişti, ertesi yıl Ayvalık Cunda’da buluşmuştuk.

János güzel izler bırakarak aramızdan ayrıldı. Türk-Macar ilişkilerine katkısı büyüktür. Toprağı bol olsun. Işıklar içinde uyusun.

Şakir FAKILI
Emekli Büyükelçi
Urla, 30 Haziran 2026